

Araştırma Makalesi

ADRES BİLGİ SİSTEMLERİNİN OLUŞTURULMASI

Taha Öztürkçü[†], Leyla Suri^{††}[†] İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye^{††} İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, Türkiye
tahaukbel@gmail.com, lsuri@ticaret.edu.tr

ÖZET

Adres Bilgi Sistemleri, Bilgi Sistemlerinin oluşturulmasında temel yapı taşı ve vazgeçilmez olan unsurlardır. Adres Bilgi Sistemi çalışmalarının tamamlanmasıyla; vergilerin tahsili, sağlık ve emniyet gibi alanlarda yapılacak olan hizmetlerin daha verimli şekilde yapılabilmesi mümkün olabilecektir. Coğrafi ve Kent Bilgi Sistemine atlık teşkil edecek bir Adres Bilgi Sistemi ile hem vatandaşların hem de kamu kurumlarının optimum seviyede faydalanması sağlanabilmektedir. Adres Bilgi Sistemlerinin çalışma düzeni ve numaratajın önemi, bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Ülkemizde adres kayıt süreci çalışmaları, süreçte aksaklığa neden olan etkiler ve verimliliğe yönelik analiz ve yorumlar üzerinde durulmuştur. Örnek olarak İstanbul ili sınırları dâhilinde sokak isimlendirmelerinde izlenen süreçler, yurt dışındaki örnekleri ile karşılaştırılmıştır. Vatandaşların ve kurumların en önemli ihtiyaçlarından olan coğrafi koordinatla birleştirilmiş adres tabanlı kayıt sistemi Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS) 'nin avantaj ve dezavantajları sonuçlarıyla birlikte ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adres Bilgi Sistemi, Mekânsal Adres Kayıt Sistemi, Numarataj, Kent Bilgi Sistemi

THE CREATION OF ADDRESS INFORMATION SYSTEMS

ABSTRACT

Address Information Systems is one of the basic building blocks and indispensable elements in the formation of Information Systems. Upon completion of the Address Information System works; it will be possible to do the services more efficient that will be done such as the collection of taxes, health, and safety. With an Address Information System that will constitute a basis for the Geographical and Urban Information System, it can be provided for both citizens and public institutions to benefit at a maximum level. The working order of Address Information Systems and the importance of numbering are discussed within the scope of this study. Address registration process studies in our country, effects that cause disruptions in the process and analysis and comments on productivity are focused on. For example, the processes followed in street designations within the boundaries of İstanbul have been compared with their examples abroad. The advantages and disadvantages of the Spatial Address Record System that is an address-based registration system combined with geo-coordinate, which is one of the most important needs of citizens and institutions, are discussed with its results.

Keywords: Address Information System, Numbering, Spatial Address Registration System, Urban Information System

1. GİRİŞ

Adres, coğrafi mekânda bir konumu tanımlamak için kullanılan söz dizimidir. Geleneksel arazi kullanım türlerine bakılmaksızın herhangi bir toprak parçası için en temel tanımlayıcı unsur olan adres, bir coğrafi detayın konum bilgisine karşılık olarak kullanılır (Kellison, 2012).

Adres bileşenleri bir adresin tanımlanmasında kullanılan coğrafi unsurlardır. Mahalle, cadde, sokak, bulvar ve meydan isimleri, bina numarası, posta kodları, il ve ilçe isimleri adresleri tanımlamak için kullanılan temel bileşenlerdir. Adres bileşenlerinin belirli bir sırada kullanılması standart adres kavramını ortaya çıkarır (Kılıç ve Gülgen, 2019).

Ülkemizde ve özellikle İstanbul ili sınırları dâhilinde adres standardının olmaması, vatandaşlar ve kamu düzeni açısından maddi ve manevi telafisi zor olan sorunları da beraberinde getirmektedir.

Aynı adresin farklı standartlarla ifade edilmesi, yerel yönetimlerce sık sık adres bileşenlerinin değiştirilmesi, kamu hizmetlerinin etkin, hızlı ve verimli bir şekilde sunulmasını engellemiştir (İçişleri Bakanlığı NVİGM, 2008).

Adres standardının oluşturulması, tebliğe esas dokümanların ilgisine zamanında ulaşabilmesini, kurumlar arası koordinasyon hızlanmasını, bilgi sistemlerinin entegrasyonunun istenilen düzeye ulaşmasını sağlayacaktır. Avrupa Birliği (AB)'ye girişte bir uyum süreci yasayan Ülkemizde, bu standardın belirlenmesinde, üye ülkelerin kullandıkları standart adres formatının göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Yomralıoğlu ve Yıldırım, 2005).

Yüksek Planlama Kurulu; adres işlemlerindeki dağınık yapının tek bir kurumda toplanması, vatandaşlara ait adres bilgileri için bir standardının belirlenmesi, paylaşımının sağlanması ve koordinasyon işlerinin yürütülmesi amacıyla, 24.03.2005 tarih ve 5 nolu kararında e-Dönüşüm Türkiye Projesi 2005 Eylem Planı içinde 29 nolu Eylem olarak Adres Kayıt Sistemi (AKS)'yi açıklamıştır. Sorumlu kuruluş olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİGM), ilgili kuruluşlar olarak ise Yüksek Seçim Kurumu (YSK), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Posta Telgraf Teşkilatı (PTT), Yerel Yönetimler ve adrese dayalı hizmet veren kurumlar (elektrik, su, gaz idareleri vd.) belirlenmiştir (İçişleri Bakanlığı NVİGM, 2008).

AKS'nin istenilen düzeye ulaşabilmesi için, adres bilgilerinin kullanıma uygun hale getirilmesi ve kimlik bilgileriyle eşleştirilmesi gerekliliği, Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT)'nin oluşturulmasını zorunlu kılmıştır (Ural vd., 2015).

Vatandaşlara sunulan adrese dayalı sistemlerin kolay ulaşılabilir ve verimli olarak sunulabilmesi için AKS ile Kent Bilgi Sistemi (KBS)'nin entegre olması gerekmektedir (Türk, 2008).

Bu bağlamda sözel olarak tutulan verilerin konumsal olarak da gösterimini sağlamak için “Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS) Projesi” başlatılmıştır. Böylelikle vatandaşların ve kamu kurumlarının ihtiyaç duyduğu coğrafi koordinatlarla bütünleşmiş, adrese dayalı bir adres bilgi sistemi oluşturulmuştur.

Yapılan bu çalışma ile en uygun adres standardının nasıl olabileceği ve bununla ilgili yapılan çalışmalar avantaj ve dezavantajlarıyla ele alınmış, ağırlıklı olarak Adres Bilgi Sistemi (ABS)'nin kurulmasının düzenli ve planlı bir kentleşme için önemi, numarataj işleminin de Adres Bilgi Sisteminin kurulmasında önemi ve karşılaşılan sorunlar üzerinde durulmuştur. Kurumlar arası iletişimin sağlanması, vatandaşların adres konusunda karşılaştığı sorunların giderilmesi gibi çözümlere ulaşılmıştır.

2. ADRES BİLGİ SİSTEMİ

Bilgi değişiminin hızlı olduğu toplumlarda, adres; çeşitli kamu bilgilerinin ilişkilendirilmesi, farklı tabaka bilgilerinin link edilmesi ve stratejik planların oluşturulması için anahtar rol oynamaktadır (Yomralıoğlu ve Yıldırım, 2005).

Adres Bilgi Sistemi (ABS); Halihazır harita ve temin edilen veriler ile bir bölgenin “Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik” ve diğer ilgili mevzuata uygun olup olmadığı kontrol edilerek uygun olmayanlar için yeniden numaralandırma ve isimlendirmeler yapılması, araziden yol, kapı ve yapı bilgileri toplanıp sisteme girilerek, yapıların fotoğrafları çekilerek sistemle ilişkilendirilmesi, Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik'e göre yeniden oluşturulan adreslerin AKS'ne işlenmesi, Adres Bilgi Paftalarının üretilmesi, yol isimlerini gösteren

direkli ve duvar tipi tabelalar ile kapı numara levhaları yerlerine monte edilmesini kapsayan, Coğrafi ve Kent Bilgi sistemine altlık oluşturan sistemdir (İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, 2009).

Adres bilgisi, coğrafi detayın harita üzerindeki konum bilgisidir. Veri tabanındaki kayıtlı adreslerin sorgulanabilmesi, adresle ilgili her türlü analizin yapılabilmesi; adres tabanlı bilgi sistemlerinin tasarlanabilmesi ile mümkündür (Yomralıoğlu ve Yıldırım, 2002).

Yerel yönetimlerin, Adres Bilgi Sistemini hedefleyen, coğrafi ve sözel bilgilerin entegre olduğu adres tabanlı bilgi sistemlerine duydukları ihtiyaç kaçınılmazdır (Yomralıoğlu ve Yıldırım, 2005).

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne oluşturulan MAKS projesi ile ülke genelinde adrese dayalı bir bilgi sistemi oluşturulmuş olup, bu sistemin daha verimli bir hale gelmesi ve sürekliliğinin sağlanması için yerel yönetimler düzeyinde yapılacak olan adres bilgi sistemlerinin maksimum doğrulukta olması gerekmektedir.

Adres Bilgi Sisteminin en önemli basamaklarından biri de numaralama ve levhalama çalışmalarıdır. Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmeliğin Numaralama İşinde Sorumluluk başlıklı 20. maddesinde “Numaralama işlerinin bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılmasından, yetkili idareler sorumludur. Yetkili idareler yılda en az bir defa sorumluluk alanlarını kontrol ederek numaralama ile ilgili eksiklikleri giderir ve hataları düzeltir. Levhasız veya levhaları gerektiği gibi düzenlenmemiş yer ve binalara yeni levhalar konulur” denilmektedir.

ABS için öncelikle, doğru ve eksiksiz olarak hazırlanmış, güncellenebilir, krokilere dayalı numarataj işleminin yapılması gerekmektedir. Çünkü adres yapısının temel yapı taşlarından olan “binaların numaralandırılması” ve “yol isimlendirmeleri” numarataj işlemi ile belirlenmektedir. Numarataj işlemini yapacak olan yerel yönetimin gerekli hassasiyeti göstermesiyle bu yapı taşlarının eksiksiz olarak tespiti mümkündür. Kanun ve yönetmeliklere uygun olarak yapılan numarataj çalışması sonucunda oluşturulan ABS, hem kendi içinde maksimum yararı sağlamakta hem de kent bilgi sistemlerine altlık olarak düşünüldüğünde sistemden optimum yarar elde edilmesini olanaklı kılmaktadır. Bilgi sistemlerindeki önemi ve standart adres içindeki konumu bakımından numarataj işlemlerinin sürekliliği ABS açısından büyük önem teşkil etmektedir (Yomralıoğlu ve Yıldırım, 2005).

Adres Bilgi Sistemi çalışmalarının tamamlanmasıyla; Belediye hizmetleri kolayca yerine ulaşabilecek, Belediye gelirlerinin tahsili (emlak, çöp vergileri, yol katılım bedeli vb.) posta dağıtım, haberleşme, sağlık, acil yardım, güvenlik, emniyet, seçim, nüfus sayımı, istatistik araştırma çalışmaları, itfaiye vb. hizmetleri daha sağlıklı bir şekilde yapılabilecektir (Yıldız, 2006).

Adres Bilgi Sistemlerinin oluşturulduğu tarihten itibaren güncelliğini yitirmesi mevcut sistemin anlamını kaybetmesine neden olacaktır. Adres Bilgi Sistemi oluşturulduktan sonra sürekli güncel tutulması, kamu kurumu ve vatandaşlar açısından oldukça verimli bir hale gelecek kaynak olacaktır. Adres Bilgi Sistemi kurulması çalışmalarına başlanılmadan önce yol isimlendirme çalışmalarının tamamlanıp Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmeliğe uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

2.1. İstanbul Genelinde Yol İsimlendirmeleri

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7/g maddesi gereğince; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirme görev, yetki ve sorumluluğu Büyükşehir Belediyesi'ne verilmiştir.

Söz konusu meydan, bulvar, cadde, sokak, vb. isimlendirmeler; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7/g maddesine istinaden İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nin Kararıyla uygun görülüp 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 81. maddesi gereği Valilik Makamınca onaylandıktan sonra kesinlik kazanmakta olup bahse konu isimlendirmeler, ilgili Kurum ve Kuruluşlar ile isimlendirme talebinde bulunan başvuru sahiplerine dağıtımli olarak gönderilmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nce uygun görülüp Valilik Makamınca onaylanan cadde ve sokak isimlerine ait duvar ve direkli tip tabelaların arazide yerlerine monte edilmesiyle de söz konusu isimlendirme süreci tamamlanmış olmaktadır.

Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik'in 11. maddesinde; “... Belediye sınırları içinde, aynı ad veya numara birden fazla mahalle, mevki, küme evleri, meydan, bulvar, cadde ve sokaklara verilemez.” denilmektedir. Bu maddeye istinaden Adres Bilgi Sistemi oluşturulmadan önce İlçe sınırları dahilinde bulunan mükerrer isimlerin

değiştirilmesi gerekmektedir. Bu madde dışında kalan isim değişiklikleri, şehrin kültürel değerlerinin ve mevcut durumunun bozulmasına neden olmakta, belediye birimlerinde, resmi kurumlarda, özel sektörde adres kargaşasına yol açmakta, maddi ve manevi kayıplara sebebiyet vermekte, emniyet açısından da sakıncalar oluşturmaktadır.

2.2. Dünya Genelinde Sokak İsimlendirilmeleri Örnekleri

Bu bölümde, Dünya'nın değişik kesimlerinde yol isimlendirme, isim değişikliği gibi süreçlerin nasıl işlendiği ve kuralları üzerinde durulmuştur.

2.2.1. New York Şehri Sokak İsimlendirmeleri Örnekleri

New York şehrinde mevcut idari kararlara göre yol isim değişikliği talepleri uygun görülmemekle birlikte bireysel olarak isim değişikliği talebinde bulunulması halinde aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınmaktadır:

- Yol isimlerindeki değişim talebi süreci; gerekli ve yeterli imzanın (ıslak imza ve e-imza) toplanmasıyla başlamaktadır. Belirli bir blokta bulunan konut sahibi ya da iş yeri çalışanlarının en az %75 oranında imzalarıyla isim değişikliği talepleri desteklenmektedir. Örneğin blok 153 haneden oluşuyorsa en az 115 imzanın toplanması gerekmektedir.
- Yeterli imzaya ulaşıldıktan sonra dilekçeyle yerel trafik ve ulaşım komitesine başvurularak isim değişikliği talep formunun doldurulması gerekmektedir.
- Komite yaklaşık bir ay süresince yapılan başvuruyu incelemekte ve yasalara uygunluğunu kontrol etmektedir. Eğer Komite başvuruyu kabul ederse Kurul'a oylamaya sunulmaktadır.
- Kent Kurulu, yapılan başvurunun değerlendirilmesini ve ismi verilmesi düşünülen potansiyel kişilerin yönetimini gerçekleştirmektedir. Ayrıca, özel bir konsey üyesi, potansiyel ismi önerileceklerle ilgili detaylı bir rapor sunmaktadır. İsim değişikliği önerisinde herhangi bir problem çıkması durumunda, Konsey Konuşmacısının lider takımı son bir kez daha göz atarak durum değerlendirmesi yapmaktadır. Konsey, iki yılda bir, sokak isim değişikliklerini oylamaktadır.
- Kent Konseyi'nin onayından sonra, Belediye Başkanı, nadiren de olsa veto etme yetkisini kullanabilmektedir. Kentin Ulaşım Departmanı, genellikle 6 aylık bir süre içerisinde tabela montaj çalışmalarını tamamlamaktadır.

İsimlendirmelerdeki bazı kurallar:

- Verilecek isim; toplum üzerinde etki bırakmış veya ölmüş birisine ait olmalıdır. Ölmüş birisinin isminin verilebilmesi için, ölümünün üzerinden 2 yıl geçmesi gerekir. Bu durumun istisnası şehit, felaket, beklenmedik kazada vefat eden insanların isimleridir.
- Eğer isim; bir tür grup ya da vakfa aitse, bölgeye olumlu etki bırakmış olmalıdır.
- Şahıs ismi verilen yollara, başka bir isim verilememektedir (Newyork Belediyesi, Kişisel iletişim, 15 Mart 2016).

2.2.2. Richmond Hill Şehri Sokak İsimlendirme Süreci

İsim verilirken:

- O yörede yaşayan, katkısı olan, o yöreye mal olmuş ya da önemli gelişmelerde adı geçen şahsiyetlerin isimleri verilebilmektedir.
- İsimlendirmelerde; itfaiye ve polis departmanlarının, kolayca bulabileceği isimler verilmektedir.
- Vakıflara ait isimlerin yola verilebilmesi için bağış yapılması gerekmektedir.
- Verilecek olan isimlerin; yolların yer aldığı imar adalarında kendi içlerinde birbirleriyle uyumlu, ilişkili ve bir bütün oluşturacak şekilde (bir imar adasındaki bütün yolların çiçek isimli olması, bir başka imar adasındaki bütün yolların ağaç isimli olması, bir diğer imar adasındaki bütün yolların sayı ve numaralı isimlerden olması) seçilmesine dikkat edilmektedir.

Richmond Hill şehri genelinde yol isimlendirmelerinde aşağıdaki süreçler işlemektedir;

- Talep; Talep Planlama Komisyonu'na, dilekçeyle verilmektedir.
- Dilekçede; değişiklik sebebi, yolun kategorisi (Street,area,drive,road..vb.) ile değişiklik olacak yolda oturan vatandaşların 2/3'nün uygun görüş verdiğinin belirtilmiş olması gerekmektedir.
- Verilecek isim; Talep Planlama Komisyonu, acil servis ve polis departmanları tarafından, şehre uygunluk yönünden incelenmektedir.

- Komisyon; yapılacak isim değişikliklerinde, kimin ne kadar etkileneceğini incelemektedir (Richmond Belediyesi, Kişisel iletişim, 03 Mart 2016).

2.2.3.Toronto Şehri Sokak İsmi Sımlendirme Süreci

Toronto şehri genelinde yol isimlendirmelerinde aşağıdaki süreçler işlemektedir;

- Yol isimleri; belediye için ve özellikle acil müdahalelerde kritik öneme sahiptir. Yapılacak isim değişikliğinin, acil durumlarda hizmet vermeyi engellememesi gerekmektedir.
- Şahıs isimlendirmelerinde; o bireyin, Toronto City, Ontario ya da Kanada şehirleri için önemli olağanüstü olumlu katkılarda bulunmuş olması gerekmektedir. Mevcut sokak ismi değişikliğinde, verilecek olan şahıs ismi, ikincil isim olarak geçmektedir ancak resmi değildir.
- Verilecek olan yol isimleri, yinelenen isim olmayacaktır.
- İsmi Sımlendirmeyle ilgili tüm maliyetlerden başvuru sahibi sorumludur.

Toronto şehrinde verilecek olan isimlerde aşağıdaki hususlara dikkat edilmektedir;

- Yinelenen isimler olmamalıdır.
- Uygunsuz kısaltmalara yer verilmemelidir.
- Herhangi bir parti ya da firmaya rekabet avantajı sağlayacak isimlere yer verilmemelidir.
- İrk, renk, etnik köken, inanç gibi sosyal faktörlerde aşağılayıcı isimlere yer verilmemelidir.
- Bölgede meydana gelen olaylar neticesinde vefat eden kişilerin adları, 2 yıl sonra kabul edilmektedir.
- İsim verilen yola, 10 yıl içerisinde yeniden adlandırma yapmak yasaktır.

Toronto şehri genelinde yol isim değişikliğinin yapılabilmesi için;

- İsim değişikliğinin gerekçesi,
- İsim değişikliğinin yapılmasına yönelik, mülk sahiplerinin en az %75'inin destek vermesi,
- İsim değişikliği istenen yolun krokisi,

Talep sahibi, gerekli hazırlıkları yaparak başvuruda bulunur. İlgili Topluluk Konseyi, önerilen ismi inceler. Eğer birden fazla Toplum Konseyi'ni ilgilendiren bir durum varsa, önerilen isim Kent Konseyi tarafından incelenir (Toronto Belediyesi, Kişisel iletişim, 21 Mart 2016).

2.2.4.Manchester Şehri Sokak İsmi Sımlendirme Süreci

Manchester şehri genelinde yol isimlendirmelerinde aşağıdaki süreçler işlemektedir;

- Birbirine yakın yol isimleri verilmemektedir (Örneğin; Willows Avenue and Winnows Avenue).
- Yol isimleri ırkçılık oluşturmayacak ve krallık kurallarına aykırı isimler olamaz.
- Grafiti yapılan yollara yol ismi verilemez.
- Yeni verilecek sokak isimleri yeni gelişim ve keşiflere uygun isimler olmalıdır.
- Yaşayan bir şahsın isim sokağa verilemez.
- Ölümü üzerinden 20 yıl geçtikten sonra şahıs ismi yola verilir.
- Sokak isimlerinde "s" eki kullanılamaz.
- Sokak isimleri the ile başlayamaz.
- Sokak isimlerinde kesme işareti (') olmaz.
- Sokak isimlerinde ikili yada üçlü kelimeler kullanılmaz.
- Telaffuzu güç kelimeler verilemez.
- Kraliyet ailesine mensup birinin ismi verileceğinde unvanı ile birlikte isminin verilmesi tavsiye edilir.

Yapılacak olan yol isim değişikliklerinde aşağıdaki hususlara dikkat edilmektedir;

- Yol isim değişikliği sürekli yapılmamakta şayet yapılacaksa isim değişikliğinin özel ve uygun bir sebebinin olması gerekmektedir.
- Örneğin gelişime çok açık bir sokak veya acil servis hizmet kurumlarından istek alınır değiştirilebilir.

- Yol ismi değişirse yeni verilen isim o yol için son isim olur.
- Konseye sokak isim değişikliğinin sebeplerini de belirtecek şekilde bir dilekçe ile başvuruda bulunulur.
- Konseye Sokak isim verme ve numaralandırma sorumlusu ile üst yönetimden değişim gereksinimi kanıtlayan bir rapor verilir (Manchester Belediyesi, Kişisel iletişim, 01 Nisan 2016).

2.3. Yol İsimlendirme Süreçlerinde İstanbul ve Dünya Örnekleri Karşılaştırılması

İstanbul'daki mevcut yol isimlendirme ya da isim değişikliği sürecinde; söz konusu yol üzerinden numara alan yapılarda ikamet eden vatandaşların muvafakatleri alınmaz iken (sadece bireysel bazda), yukarıda verilen yurtdışı örneklerinde görüldüğü üzere, en az %75'inin muvafakati aranmaktadır. İstanbul'daki bu uygulama; konuyla ilgili tam bir görüş birliğini yansıtmadığından vatandaşlar arasında ihtilafların yaşanmasına neden olabilmektedir. İstanbul ili sınırları dâhilinde sadece 2014-2018 yılları arasında 342 adet yol aksı değişikliği, 5918 adet isim değişikliği, 214 adet yol iptali, 25 adet tür değişikliği, 1401 adet yeni yol ismi tescili yapılmıştır (İBB meclis kararları). Yapılan bu değişiklikler adres bilgi sistemlerinin kurulmasında yaşanan aksaklıkların en önemli nedenleri arasındadır.

İstanbul'da isim değişiklikleri İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından yapılmaktadır. Bu durum;

1. Şehir ve cadde-sokak hafızasını yok etmekte ve geçmişle olan tarihsel bağıni ortadan kaldırmakta olup ayrıca Kent Bilgi Sistemi ve Şehir Rehberleri'nde de karışıklığa ve mevcut durumun bozulmasına sebebiyet vermektedir.
2. İstanbul'da bütün Kurumların entegre olduğu bir Kent Bilgi Sistemi hâlihazırda mevcut değildir. Söz konusu isim değişikliği neticesinde oluşan yeni adresler, vatandaşlar tarafından bireysel olarak ilgili Kurumlara bildirilmektedir. Bu durum; vatandaşların maddi ve manevi kayıplara maruz kalmasına neden olmaktadır. Bahse konu mağduriyetlere mahal verilmemesi için, İstanbul'da bütün Kurumların entegre olduğu ortak bir Kent Bilgi Sistemi'nin en kısa sürede hayata geçirilmesi gerekmektedir.
3. Yapılan isim değişikliği; acil durumlarda (itfaiye, polis, ambulans) hizmet vermeyi engelleyebilmekte, bu durum telafisi mümkün olmayan olumsuz neticelerin yaşanmasına neden olmaktadır.
4. Yapılan isim değişikliği nedeniyle arazide mevcut olan yol isim tabelalarının da değiştirilmesi gerekeceğinden bu durum gereksiz yere maddi kayba ve işgücü israfına neden olmaktadır.
5. Dünya örnekleri incelendiğinde ikincil isim olarak (resmi olmayan) verilen ve tabela üzerinde isimleri yazılan şehit ve gazi isimlerine benzer bir uygulamanın İstanbul'da yapılması vatandaş nezdinde karışıklığa neden olacağından bahse konu isimlerin ilçelerde oluşturulacak park gibi projelere verilmesi daha uygun olabilecektir.
6. İstanbul'daki şahıs isimli yol isimlendirme taleplerinde; sokağa ismi verilecek ilgililerin İstanbul ya da ülkemiz için olağanüstü düzeyde olumlu katkılarda bulunmuş ve vefatının üzerinden belli bir süre geçen kişiler olması gerekmektedir.
7. İstanbul genelinde yapılan planlar neticesinde yeni oluşan ve ismi olmayan yolların tamamının isimlendirme çalışmasının bir bütün halinde yapılması ile yeni iskân alacak sahalarda iskân almasına esas adres verilerinin oluşturulmasına harcanacak vaktin önüne geçilebilecektir.

MAKS ile yol isimlendirmelerinde yetkisi olmayan idarelerin yol ile ilgili girişleri engellenmekte olup, sistem mükerrer yol isimlerinin kaydedilmesini engellemektedir. Bu durum yol isimlerinde meydana gelebilecek kaba hataların da bir nebze önüne geçilmesini sağlamıştır.

3. MEKANSAL ADRES KAYIT SİSTEMİ (MAKS)

MAKS, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne yürütülen AKS sözel olarak saklanan adres verilerinin coğrafi koordinatlarla birleştirilmesi ve bu sistemin diğer sistemlere entegre edilebilmesi için kurulmuş bir sistemdir. Adres verisinin tüm bileşenlerinin metinsel olarak üzerinde yönetildiği Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT)'na mekânsal boyut kazandırılarak daha etkin ve fonksiyonel bir mekânsal ulusal adres veri tabanı oluşturulması kapsamında MAKS çalışmaları tamamlanmıştır (URL 1, 2019). Bu Proje kapsamında, çok katmanlı merkezi yapıda bir sistem ve yazılım mimarisi oluşturulmuştur. Sistem mimarisi; Şekil 1'de görüleceği üzere en az bir metinsel veri tabanı katmanı, en az bir mekânsal veri tabanı katmanı, uygulama katmanı ve istemci katmanlarından oluşan çok katmanlı bir mimariye sahiptir.

Oluşturulan bu sistemin; yetkili idarelerin yapısı, yetkinliği ve büyüklüğüne bağlı olarak aşağıda belirtilen üç farklı senaryoda çalışması hedeflenmektedir:

- Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) tabanlı Kent Bilgi Sistemine (KBS) sahip olan yetkili idarelerin, sistemlerini merkezden sunulacak servislerle entegre ederek, gerek kendi bünyelerinde oluşan gerekse İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİ)'nin bünyesinde gerçekleştirilen mekânsal veri değişikliklerinin karşılıklı işlenmesinin sağlanması,
- CBS tabanlı KBS'ye sahip olan yetkili idarelerin, sistemlerini merkezi sistemle doğrudan bağlantılı olan ve yetkili idarelerin yerel ağlarına yerleştirilecek olan sunucular üzerinden sunulacak servislerle entegre ederek, gerek kendi bünyelerinde oluşan gerekse NVİ bünyesinde gerçekleştirilen mekânsal veri değişikliklerinin karşılıklı işlenmesinin sağlanması,
- Elinde aktif ve etkin bir şekilde yürüttüğü CBS tabanlı KBS'ye sahip olmayan, ancak bu proje kapsamında oluşturulacak veri standardına uygun verisi bulunan yetkili idarelerin, işlemlerini merkezde oluşturulacak web ara yüzleri ile yürütebilmelerinin sağlanması (URL 1, 2019).

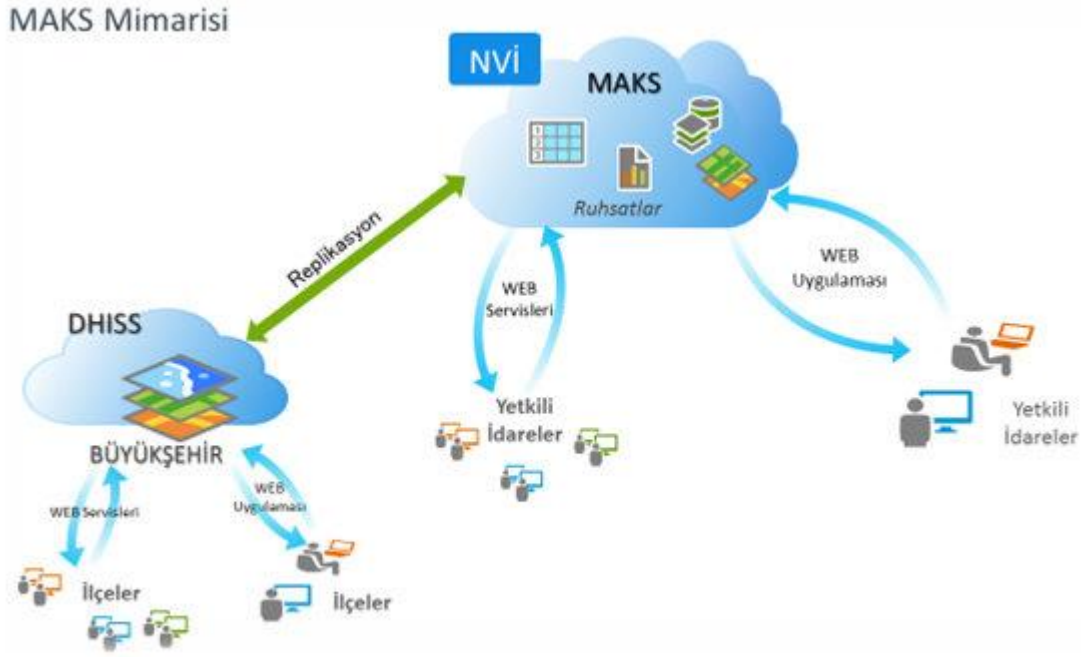
MAKS çalışmaları kapsamında İstanbul ilinde çalışmalar 2019 Ekim Ayı itibariyle tamamen tamamlanmış olup AKS kapatılmış ve tüm ilçe belediyeleri MAKS sistemine geçirilmiştir.

MAKS'in eksiksiz bir şekilde üretilmesi için numarataj verilerinin mümkün olduğunca verilerin güncel, eksiksiz ve doğru olması gerekmektedir. Bu doğrultuda numaratajın doğruluğu bakımından İçişleri Bakanlığı Nüfus ve NVİ'nin AKS verilerinin eşleştirilmesi için halihazır/bina ve numarataj verisinin güncel olması gerekmektedir (Ural vd., 2015).

MAKS projesi kapsamında yapılan saha çalışmalarıyla tüm yapı, kapı ve bağımsız bölüm bilgileri toplanmış ve sisteme entegre edilmiştir.

Sisteme entegre edilen veriler için İlçe belediyelerinden izin istenilmiş fakat İstanbul genelinde birçok ilçe yapılan numarataj tasarımını kabul etmemiştir. Örneğin Gaziosmanpaşa Belediye Başkanlığının 03/10/2018 tarihli ve R:111679441sayılı yazısı ile ; "İlçe numarataj tasarımının bu haliyle kabulü halinde (kimisi işyeri kimisi apartman/mesken) 30.000 (otuz bin) dış kapı numarasının/plakasının (tüm kapıların yaklaşık %50'sinin) değiştirilmesi gerekeceği, İlçemizde re 'sen adres değişikliği yapılmış ve ilgili tüm kurumlara duyurulmuş vakalarda dahi bilhassa işyerleriyle ilgili öngörülemeyen sorunlar yaşandığı, örneğin; bildiğiniz gibi işyerlerinin; Belediye, İl/İlçe Milli Eğitim Md., Ticaret Odası, Vergi Dairesi, TAPDK vs. kurumlar tarafından vazife tanımı ve ilgili mevzuata göre ruhsatlandırılması ve denetlenmesi sebebiyle, zikredilen bu denetimler sonucunda, işyeri açma ve çalışma ruhsatı mevcut olan ancak adresi re 'sen değiştirildiği için işyeri ruhsatının yenilenmesi gereken yerlerde, mevzuat ve uygulama değişiklikleri sebebiyle (kimi zaman yapı ruhsatı, kimi zaman yapı kullanma izin belgesi vs. talep edildiğinden dolayı) çeşitli mağduriyetler oluşabileceği, Mevcut ekonomik koşulların da tesiriyle kendini risk altında hisseden binlerce esnafın(toplam değişikliğin sadece %10'u bile olsa 3000 işyerini ilgilendirmektedir), adres güncelleme işlemi yapmak zorunda bırakılması durumunda belediyenin ilk müracaat mercii olacağı ve bu yoğunlukta bir müracaatın/şikâyetin tolere edilemeyeceği gibi hususlar nedeniyle MAKS verilerinin tasarım verileriyle değil saha verisiyle devam ettirilmesi Nüfus ve Vatandaşlık İşleri(NVİ) Genel Müdürlüğü Adres Daire Başkanlığına bildirilmiştir." denilmektedir.

Yine birçok ilçeden benzer sorunlar nedeni ile MAKS tarafından sahadan toplandıktan sonra tasarlanan numarataj kabul edilmemiştir. MAKS uygulaması ise bu tasarımın kabul edilmemesi nedeniyle ilçe belediyelerinden alınan verileri sisteme entegre etmiş mevcut durumda bu veriler kullanılmaktadır. MAKS geliştirme çalışmaları halen devam etmekte olup kurumlardan gelen talepler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmaktadır.

Şekil 1. MAKS Mimarisi (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, 2019)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Adres Bilgi Sistemi çalışmaları çeşitli birimler tarafından farklı yöntemlerle oluşturulmaya ve güncellenmeye devam etmektedir. Yerel Yönetimler kendi özelinde çalışmaya devam etmekteyken, MAKS çalışması ile daha genel bir çalışma yürütülmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi her yıl Adres Bilgi Sistemlerinin Güncellenmesi çalışmalarına devam etmektedir. Numarataj güncellemelerinin yanı sıra levhalama çalışmaları da beraberinde yürütülmektedir. Bu konuda Türkiye genelinde gerçekleştirilen en kapsamlı çalışmadır. Çalışma kapsamında 39 ilçe belediyesi sınırlarında belli iş programlarına göre veriler girilmekte, ilçe belediyelerinden alınan veriler de işlenmektedir. Aynı zamanda kuruma özel Numarataj Otomasyon Sisteminin oluşturulması çalışmalarına da devam edilmektedir. Fakat bu sisteme tüm kurumların eşzamanlı entegre olması ve katılımı mümkün olmamaktadır. MAKS sistemi ile kamu kurumları ve yerel yönetimlerin ortak bir sisteme veri girişi ve görüntülemesi mümkün olmuştur. Kurumlar arası iletişim ve etkileşimin sağlanabileceği, mükerrer işlerin son bulduğu, zaman ve maliyet kaybının en aza indirildiği, yapı belgelerine erişimin sağlandığı, güncel, standart, doğru, kaliteli ve tek elden yönetilen adres verisine ulaşılabilecek bu sistem ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte bir Adres bilgi sistemi niteliği taşımaktadır.

Daha kapsamlı bir Adrese dayalı Bilgi Sistemi olan MAKS bu kapsamda toplumun ihtiyacı olan coğrafi koordinatlara dayalı bilgi sistemi açığının kapatılmasına da yardımcı olmaktadır. Verilerin daha etkin ve hızlı kayıt edilip görüntülenebileceği bu sistem İstanbul belediyeleri tarafından ne yazık ki henüz benimsenememiştir. Sistemin kurulması aşamasında yapılan saha çalışmalarıyla oluşturulan sistem kurumlar tarafından kabul edilmemekte olup bu durum yapılan saha çalışmasının sonuca ulaşamamasına yol açmıştır. Saha ekibinin alanında yetkin kişilerden olmaması, bölgeyi iyi tanımayan insanlardan oluşması da toplanan verinin sağlıklı olmamasına yol açmıştır. Saha çalışmasının tamamlandığı tarih ile MAKS aktarımının gerçekleştirildiği tarih arasında ortalama 1 yıla yakın bir süre olması saha tespitlerinin güncelliğini yitirmesine sebep olmuştur. UAVT aktarımında mevcut kayıtların, MAKS saha çalışmasında yerinde bulunamaması durumunda bu yapıların eşleştirilemeyen adresler havuzuna atılmıştır. Bu durum sahada çalışan ekiplerin yapıyı bulamaması veya saha tespitinin yapıldığı tarihten sonra yapının yapılması durumlarının da sebep olduğu tespit edilmiş olup, ilçe belediyelerin iş yükünü arttıran başlıca sebeplerden biri haline gelmiştir.

AKS sisteminde kayıtlı olan fakat saha ekibinin kapıyı bulamadığı adreste oturan bir vatandaş, Nüfus idaresine gittiğinde "sistemlerde adresiniz bulunamamaktadır" cevabıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu gibi durumların çözümü için ise ilçe belediyelerinin kayıtları kontrol ederek eklemesi gerekmektedir. Böylece kurumların yapmış oldukları iş yükü artmaktadır. Ayrıca Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmeliğin kişiler tarafından farklı yorumlanması nedeniyle çok farklı numarataj tasarımları ortaya çıkabilmektedir. Yapılan tasarımlar ile çok fazla

kapının numaratajının değiştirilmesi, telifisi zor mağduriyetlere ve kamuya maddi olarak oldukça fazla bir külfet getirecektir.

MAKS sisteminin kullanıcı dostu bir sistem olması gerekmektedir. Mevcut durumda kullanıcıların işini kolaylaştırabilecek toplu bağımsız bölüm ekleme, yol ekleme, yol, kapı ve yapı güncellemelerinin daha kolay ve pratik yapılabilmesi gibi güncellemelere ihtiyacı vardır.

Yerel yönetimlerin ABS çalışmalarının doğru, güvenilir ve güncel tutulmuş olması durumunda ise MAKS tasarımına gerek kalmayıp her belediyenin kendi tasarımı kullanılarak sisteme entegre olması sağlanacak ve bahsedilen sorunlar ile karşı karşıya kalınmayacaktır. Devam eden süreçte ise sorunların çözümünün ardından genel bir ABS olan MAKS sistemi, yerel yönetimler tarafından güncel tutularak sistemin sürekliliği sağlanabilecektir. MAKS sistemi dışında yapılan kapsamı daha dar olan ABS'lerinin ise yönetmeliklere ve kanunlara uygun olarak yapılması ve KBS' ye entegre edilmesi ile birlikte kurumlara ve topluma optimum yarar sağlayacak bir sistem oluşturulacaktır. Oluşturulacak olan sistemlerin bütünlük, günümüz teknolojileri ile uyumlu, ölçülebilir, kolay erişilebilir ve raporlanabilir bir coğrafi bilgi sistemi mantığı içerisinde gerçekleştirilebilir sistemler olmasına dikkat edilmelidir.

KAYNAKLAR

Kellison, M.T. (2012). *Address points and A Master address file: Improving efficiency in the city of Chino* (Doktora Tezi). University of Southern California, Faculty of the USC Graduate School, California.

Kılıç B. ve Gülgen F. (2019). Türkiye’de Kullanılan Posta Adres Bilgilerinde Uyum Düzeylerinin Belirlenmesi. *Harita Dergisi*, 161: 26-34.

İçişleri Bakanlığı NVİGM. (2008). Adres Kayıt Sistemi Numarataj Yetkilileri Kullanıcı Kılavuzu. Ankara.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. (2019). Mekansal Adres Kayıt Sistemi. Erişim Tarihi: 25.09.2019., Ankara. <https://maks.nvi.gov.tr/Türk, T>

Türk, T. (2008). Adres Kayıt Sistemi ile Kent Bilgi Sistemlerinin Bütünleştirilmesi. *HKM Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi*, 2(99).

Ural, H., Bediroğlu, Ş., Yıldırım, V., Nişancı, R., Çolak, E., Erbaş, S., ve Memişoğlu, T. (2015). *Mekânsal Adres Kayıt Sistemine (MAKS) Geçişte Yaşanabilecek Numarataj ve Geokodlama Sorunları ve Çözüm Önerileri*, 7. Kentsel Altyapı Sempozyumu.

Yıldız Y. (2006), 1. Ulusal Uzaktan Algılama, Harita Müdürlüğünde Görev ve Sorumluluklar -CBS Çalıştay ve Paneli

Yomralıoğlu T, ve Yıldırım V. (2002). Kent Bilgi Sistemlerinde Numaratajın Önemi: Pelitli Belediyesi Uygulaması. Selçuk Üniversitesi Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Öğretiminde 30. Yol Sempozyumu, Konya.

Yomralıoğlu T, ve Yıldırım V. (2005). Trabzon Belediyesi Kent Bilgi Sistemi Projesi Kapsamında-Türkiye’de Adres Bilgisinin Kullanımı ve Sorunları Hakkında Rapor. İçişleri Bakanlığı, Trabzon.